

04. Ön Sözler Işığında Ödüllü Çevirmen Rekin Teksoy'un İlahi Komedy, Decameron ve Prens Çevirilerine Süreç Öncesi Çeviri Normları Bağlamında Bakış ¹

Melek KARA²

APA: Kara, M. (2026). Ön Sözler Işığında Ödüllü Çevirmen Rekin Teksoy'un İlahi Komedy, Decameron ve Prens Çevirilerine Süreç Öncesi Çeviri Normları Bağlamında Bakış. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (51), 51-65. **DOI:** <https://doi.org/10.5281/zenodo.19064418>

Öz

İtalyan edebiyatının önde gelen eserlerini Türkçe çeviri edebiyat dizgesine “eksiksiz çeviri” vurgusuyla kazandıran Rekin Teksoy aldığı çeviri ödülleriyle çeviri dünyasında önemli bir yere sahiptir. Daha önce Türkçeye çevrilen *İlahi Komedy*, *Decameron* ve *Prens*'i yeniden çeviren Teksoy, önceki çevirilerdeki eksiklikleri ön sözlerinde açıklayarak bu eserlerin neden yeniden çevrilmesi gerektiğini okura bildirmiş ve böylece “süreç öncesi çeviri normları”na ışık tutmuştur. Bu çalışmada, Rekin Teksoy'un bahsi geçen çeviri eserlere yazdığı ön sözler Gideon Toury'nin “süreç öncesi çeviri normları” kapsamında mercek altına alınmış ve betimleyici bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Rekin Teksoy'dan bu eserleri yeniden çevirmesi istendiğinde kendi ifadesiyle boş yere bir çabaya girişmemek adına daha önce yapılan çevirileri incelemiş ve bu çevirilerde çok önemli eksikliklere ve hatalara rastladığını ifade etmiştir. Çevirmen bu eksiklikleri ve hataları gidermek için bu eserleri yeniden çevirmeye karar vermiş ve çeviri sürecine başlamadan önce yaptığı araştırmalardan, bu araştırmalardan elde ettiği bulgulardan, bu eserleri neden çevirmeye karar verdiğinden ve çevirirken hangi ara dillerden faydalandığından çeviri ön sözlerinde bahsetmiştir. Çalışmada söz konusu çeviri eserlerin ön sözlerinden yapılan alıntılarla süreç öncesi çeviri normları kapsamında Teksoy'un “çeviri politikası” ve “çevirinin doğrudanlığı” ile ilgili bulgular ortaya konulmuş, “öncül normlar” kapsamında ise Teksoy'un “yeterlik” mi yoksa “kabul edilebilirlik” kutbuna mı yakınlaşmayı amaçladığı irdelenmiştir.

Anahtar kelimeler: normlar, süreç öncesi, Rekin Teksoy, eksiksiz çeviri, öncül

¹ **Beyan (Tez/ Bildiri):** Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Kaynak: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Benzerlik Raporu: Alındı – Turnitin /iThenticate Oran: %17

Etik Şikayeti: editor@rumelide.com

Makale Türü: Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 16.02.2026-**Kabul Tarihi:** 17.03.2026-**Yayın Tarihi:** 18.03.2026; **DOI:** <https://doi.org/10.5281/zenodo.19064418>

Hakem Değerlendirmesi: İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme

² Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Beykent Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Mütercim ve Tercümanlık Bölümü / Assistant Professor, İstanbul Beykent University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Translation and Interpreting (English) (İstanbul, Türkiye) **e-posta:** melekatak@beykent.edu.tr **ORCID ID:** <https://orcid.org/0000-0001-9587-5659> **ROR ID:** <https://ror.org/03dcvf827> **ISNI:** 0000 0000 9013 6155

A Perspective on the Award-Winning Translator Rekin Teksoy's Translations of *The Divine Comedy*, *The Decameron*, and *The Prince* in Light of their Prefaces in the Context of Preliminary Norms³

Abstract

Rekin Teksoy, who introduced major works of Italian literature to the Turkish literary translation system with an emphasis on “complete translation”, proved to have an important place in the translation world with the translation awards he received. Teksoy, who retranslated *The Divine Comedy*, *The Decameron*, and *The Prince*—works that had previously been translated into Turkish—articulated the shortcomings he identified in earlier translations in the prefaces he penned, thereby informing the reader why these works required retranslation. Thus, he enabled an understanding within the framework of ‘preliminary translation norms.’ This study examines the prefaces written by Rekin Teksoy for the aforementioned translated works through Gideon Toury’s ‘preliminary translation norms’ and adopts a descriptive approach. When Teksoy was asked to retranslate these works, as he stated, in order not to engage in a futile effort, he first examined the existing translations and found significant deficiencies and errors in them. In order to eliminate these shortcomings and errors, the translator decided to retranslate the works and, in the translation prefaces, discussed the research he conducted prior to the translation process, the findings obtained from this research, the reasons why he decided to translate these works, and which intermediary languages he made use of during the translation process. Through quotations from the prefaces of the translated works in question, the study presents findings regarding Teksoy’s ‘translation policy’ and ‘directness of translation’ within the scope of preliminary translation norms, and, within the framework of ‘initial norms,’ it examines whether Teksoy aimed to move closer to the pole of ‘adequacy’ or ‘acceptability’.

Keywords: norms, preliminary norms, Rekin Teksoy, complete translation, initial

³ **Statement (Thesis / Paper):** It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation process of this study and all the studies utilised are indicated in the bibliography.
Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.
Funding: No external funding was used to support this research.
Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.
Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography
Similarity Report: Received – Turnitin / iThenticate Rate: %17
Ethics Complaint: editor@rumelide.com
Article Type: Research article, **Article Registration Date:** 16.02.2026-**Acceptance Date:** 17.03.2026-**Publication Date:** 18.03.2026; **DOI:** <https://doi.org/10.5281/zenodo.19064418>
Peer Review: Two External Referees / Double Blind

1. Giriş

Bu çalışmanın amacı, çevirmen Rekin Teksoy'un *İlahi Komedy* (2011), *Decameron* (2018) ve *Prens* (2012) eserlerine yazdığı ön sözleri Toury'nin "süreç öncesi çeviri normları" bağlamında mercek altına almaktır. Söz konusu eserler Türkçeye birçok kez çevrilmiş ve hâlâ da çevrilmeye devam etmektedir. Teksoy'un bahsi geçen çeviri eserlere yazmış olduğu uzun ön sözler hem okurların eserleri derinlemesine anlamasını sağlayacak ve kolaylaştıracak kadar zengindir hem de "süreç öncesi çeviri normları" kapsamında aydınlatıcı bir içerik olma özelliğini taşımaktadır. Nitekim çevirmen Teksoy, söz konusu ön sözlerde kaynak metnin yazarı, eserin yazıldığı dönem, eser ve bu eserleri çevirme kararı alma süreci hakkında oldukça bilgilendirici metinler kaleme almıştır.

Şehnaz Tahir Gürçağlar örtük anlam ve zengin dil içeriğinden ötürü edebiyat çevirisine farklı bir şekilde yaklaşılmasını gerektiğini ifade etmektedir. Ayrıca metin türü de edebiyat çevirisinde önemli bir role sahiptir, çünkü çevirmenlerin metne yaklaşımını belirlemektedir (2016, s.16). Bu çalışmada *İlahi Komedy*, *Decameron* ve *Prens* eserlerinin inceleme nesnesi olarak çalışmaya dâhil edilmesinin iki ana sebebi vardır. Öncelikle, bu üç eserin ortak özelliğinin İtalyan edebiyatının başyapıtları ve klasiklerinden olmalarıdır. Ayrıca bu üç eser biçimsel olarak üç ayrı yapıdadır. *İlahi Komedy* şiir, *Decameron* öykü biçiminde yazılmıştır. *Prens* de siyaset içerikli bir eser niteliği taşımaktadır. Bu bağlamda, çevirmen Rekin Teksoy'un 3 farklı türden olan bu eserlerin çevirisinde nasıl konum aldığı ve çevirmen olarak nasıl bir duruş sergilediği önemlidir. Zira çalışmada görüleceği üzere, Teksoy'un çeviri stratejilerinde çevrilecek metinlerin türünün de payı vardır.

Çalışmamızın odak noktasını oluşturan ve her çeviri eserde bulunmasa da birçok çeviri eserde rastlayabileceğimiz ön sözler inceleme nesnelere olabilmeleri bakımından oldukça önem arz ederler ve Çeviribilimi açısından önemli inceleme nesnelere dir. Gérard Genette metin dışı öğelerin yazarın adı ya da yayımlanma yılı gibi bilgileri iletebileceğini, bunun yanı sıra yan metinlerin yazarının ya da yayımcının niyetini ya da yorumunu aktarabileceğini ve ön sözlerin temel işlevinin bu olduğunu söyler (Genette, 1997, ss.10-11). Bu çalışmada ön sözlerin temel alınmasının sebebi, daha önce farklı çevirmenler tarafından Türkçeye kazandırılan bu eserleri, çevirmen Teksoy'un neden yeniden çevirme sürecine giriştiğini ön sözlerde dile getirmesi ve bu çevirileri gerçekleştirmeden önce kaynak dilden mi yoksa ara dillerden mi yola çıkacağı/çıkacağı hakkında kapsamlı bilgi vermesidir.

Bahsi geçen çeviri eserler bir başka çalışmada "yeniden çeviri" bağlamında geniş ölçekte mercek altına alınabilir. Bu çalışmada yeniden çeviri kavramına kısaca yer verilmesinin sebebi, Teksoy'un yeniden çeviri kararı alırken, altında yatan sebeplerin "yeniden çeviri" kavramı ile ilgili şimdiye kadar ortaya atılan bazı görüşlerle ilintili olması ve bu noktadan hareketle Teksoy'un yeniden çeviri motivasyonunun "süreç öncesi çeviri normları" nı oluşturmasıdır. Yeniden çeviriler konusunda birçok görüş ortaya atılmıştır. Bensimon 1990 yılında *Palimpsestes*'in özel sayısında kaleme aldığı ön sözünde ilk çeviriler ile yeniden çeviriler arasında farklar olduğunu ifade eder. Bensimon'a göre ilk çeviriler kaynak metinlerin yerleştirilmesidir. Özgün metnin erek kültürde olumlu algılanmalarını sağlayan tanıtımlardır (Bensimon'dan akt. Paloposki & Koskinen, 2004, s. 27). Yine aynı derginin aynı sayısında Antoine Berman ilk çevirilerin eskidiğini, bu yüzden yeni çevirilere ihtiyaç duyulduğunu belirtir (akt. Paloposki & Koskinen, 2004, s. 27). Berman'a göre çeviri tamamlanmamış bir edimdir, ancak yeniden çevirilerle tamamlanmaya çalışırlar. Bu tamamlanma yeniden çevirinin kaynak metne yaklaşma derecesi ile ilgilidir (akt. Gürçağlar, 2009, s. 233). Gambier ilk çevirilerde, okunabilirliği artırma düşüncesiyle, kesintiler ve değişiklikler yapıldığını, böylelikle yabancı eserlerin doğallaştırılıp erek kültüre tanıtıldığını, ancak sonraki çevirilerde kaynak metnin stiline daha fazla özen gösterildiğini ifade

eder (akt. Gürçağlar, 2009, s. 233). Bu bağlamda, ön sözler çerçevesinde Teksoy'un kaynak metne ne ölçüde yaklaştığı ya da bahsi geçen yeniden çeviri gerekçelerinden hangisine yaklaştığı da irdelenmiş olacaktır.

Bu çalışmada öncelikle çalışmanın kavramsal çerçevesi çizilerek, çevirmen Rekin Teksoy ve çevirilerin yayımlandığı Oğlak Yayınları ile bahsi geçen eserler hakkında kısaca bilgi verildikten sonra, bu çeviri eserlerdeki ön sözlerden yapılan alıntılar "süreç öncesi çeviri normları" kapsamında yorumlanacaktır.

2. Kavramsal Çerçeve

Gideon Toury'e göre çeviriler erek kültürde değişiklikler meydana getirebilir. Bu yüzden kültürler boşlukları doldurmada önemli bir yol olarak gördükleri çeviriye başvururlar. Dolayısıyla çevirinin başlangıç noktası hep erek kültürdeki boşluktan kaynaklanır (Toury, 1995, s.27). Buradan anlaşılacağı üzere, çeviri etkinliğinin önemi azımsanamayacak ölçüde büyüktür. Çeviri etkinliğinin gerçekleşmesindeki en büyük rolü üstlenen aktörlerden olan çevirmenlerin erek kültürdeki bu boşluğu doldurma doğrultusunda verdikleri kararlar da üzerinde durulması gereken bir diğer noktadır.

Zorunlu olmayan seçimlere bakıldığında, çevirmenin bir başka seçenekten ziyade tek bir seçenekte karar kıldığı görülür, çünkü kaynak metin okumalarından elde ettiği bazı taleplerin, hitap ettikleri okur kitlesinde var olan bazı tercih ve beklentilerin farkındadırlar. Bu kararlar düzenli bir şekilde verildikçe, karşılığında okurların çevrilen metinlerden beklentilerini etkileyecek örnekler kendi kendilerini oluştururlar ve böylelikle normlar belirlenir (Hermans, 1999, s.74). Normlar ve gelenekler hayatlarımızı düzenlememize yardımcı olurlar. Bir gruptaki üyeler arasında koordinasyon problemlerini çözerler (Hermans, 1999, s.72). Toury, Levý ve Popovič'in çalışmalarına dayanan norm kavramını çeviribilim çalışmalarına uygulamış ve bu normları tespit edecek ve sınıflandıracak pratik yollar geliştirmiştir (s.75). Toury "Çeviri Normlarının Doğası ve Çevirideki Rolü" başlıklı makalesinde çevirmen olabilmenin ilk şartının bazı normları öğrenip benimsemek olduğunu ifade etmektedir. Çeviriler kültür açısından önem taşıyan etkinliklerdir. Çevirmen ise topluluğun uygun gördüğü şekilde etkinliği gerçekleştirendir (Toury, 2004, s. 149).

Çeviri en az iki dili ve iki kültürü içeren bir faaliyettir. "Çevirinin bir dilde metin olması dolayısıyla da o dilin ait olduğu kültürde ya da o kültürün bir kesiminde konumunun olması" ve "çevrildiği dilde/kültürde, başka bir kültürde daha önce üretilmiş olup, o dilin ait olduğu kültürde net bir konuma sahip olan bir metni temsil ediyor olması" gibi iki ana öğe çevirinin arkasındaki değeri meydana getirir (Toury, 2004, ss. 151-152). Çevirmen kaynak metne ve onun gerçekleştirdiği normlara bağlı kalırsa "yeterli çeviri" gerçekleştirmiş olur. Bu durumda erek kültür ve norm uygulamaları açısından bazı uyumsuzluklar meydana gelir. Çevirmen erek kültürün normlarına bağlı kalmayı tercih ederse kaynak metinden kaymalar yaşanır. Böylelikle çevirmenin "kabul edilebilir" çeviri yapacağı ifade edilebilir. Bu seçimin "öncül norm" oluşturduğu söylenebilir (Toury, 2004, s. 152).

Toury, çeviride geçerli olan normları "süreç öncesi çeviri normları" ve "çeviri süreci normları" olmak üzere iki gruba ayırmaktadır. "Süreç öncesi çeviri normları" çeviri politikası ve çevirinin doğrudanlığı ile ilgilidir. "Çeviri politikası" çeviri aracılığıyla bir dile veya kültüre taşınacak metinlerin seçimleri ile alakalıdır. Çevrilecek metin seçimi rastgele yapılmıyorsa söz konusu politikanın varlığından söz edilebilir. "Çevirinin doğrudanlığı" ise metnin kaynak dilden mi yoksa ara dillerden yapılan çevirilerinden mi çevrileceğidir. Bu noktada şu sorular ortaya çıkar; hangi kaynak dillerden çeviri yapılması hoş görülmekte, yasaklanmakta, tercih edilmektedir/hoş görülmüş, yasaklanmış, tercih

edilmiştir? Yapılmasına müsaade edilen, yasaklanan veya tercih edilen ara diller hangileridir? Çeviri eğer ara dilden yapıldıysa bunun belirtilmesi zorunlu mudur, yoksa göz ardı mı edilmektedir? Ve son olarak, çeviri ara dilden yapılıyorsa bu dilin hangi dil olduğu belirtiliyor mudur? (Toury, 2004, ss. 153-154).

3. Çevirmen Rekin Teksoy (1928-2012) ve Oğlak Yayınları

İstanbul'da dünyaya gelen Rekin Teksoy, hukuk eğitimi almış ve avukatlık yapmıştır. İstanbul Üniversitesi Yabancı Diller Yüksek Okulu'nda okutmanlık, yine aynı üniversitenin İletişim Fakültesinde yirmi yıldan fazla bir süre Sinema Sanatı ve Sinema Edebiyat İlişkileri dersi vermiştir. *Yön, Sosyal Adalet, Ataç* gibi dergilerde sinema eleştirileri yayımlayan Rekin Teksoy, TÜRSAK kurucularındandır. *Arkın Sinema Ansiklopedisi, Cumhuriyet Ansiklopedisi, Bilimler Ansiklopedisi, Sağlık Ansiklopedisi, Hayvanlar Ansiklopedisi* gibi ansiklopedilerin yayın yönetmenliğini de yapmıştır. Machiavelli, Italo Calvino, Cesare Pavese, Italo Svevo ve daha pek çok İtalyan edebiyatının önemli isimlerinden çeviriler yapmış, Carlo Goldoni'den çevirdiği *İki Efendinin Uşağı* eseriyle "Avni Dilligil En İyi Çeviri Ödülü"nü almıştır. Giovanni Boccaccio'nun eseri *Decameron*'u ilk kez eksiksiz çevirmesiyle İtalya Cumhurbaşkanı tarafından Şövalye unvanıyla ödüllendirilmiş, Dante Alighieri'nin *İlahi Komedya*'sını ilk kez şiir biçiminde çevirdiği için İtalyan Senatosu tarafından Çeviri Ödülü'ne layık görülmüştür (Teksoy, 2012).

Çalışmamızın bütüncesini oluşturan çeviri eserlerin basıldığı Oğlak Yayınları 1993 yılında kurulmuş, Türk ve dünya edebiyatından çeşitli eserler yayınlayan bir yayınevidir. Gastronomi, macera kitapları, deneme, inceleme, araştırma kitapları yayınlayan Oğlak Yayınları *İlahi Komedya* ve *Decameron*'un Türkçedeki ilk "sansürsüz" ve "eksiksiz baskı" yapma özelliği ile bilinmektedir (Oğlak Yayınları, t.y.). Rekin Teksoy'un çevirmiş olduğu 4 kitap Oğlak Yayınları tarafından basılmıştır. Bu eserler *İlahi Komedya, Decameron, Prens* ve *Komünist Parti Manifestosu*'dur.

Oğlak Yayınları'nın web sitesinde *İlahi Komedya*: "Oğlak Yayınları, eksiksiz ve ilk kez şiir olarak Türkçeleştirilen İlahi Komedya'yı Rekin Teksoy'un İtalyan Senatosu'nca Çeviri Ödülü'ne değer bulunan çevirisiyle yayımlamaktan gurur duyar." (Oğlak Yayınları, t.y.); *Decameron*: "Eksiksiz ve sansürsüz ilk ve tek *Decameron* da hak ettiği yerde... Elbette Oğlak Klasikleri arasında" (Oğlak Yayınları, t.y.); *Prens*: "Oğlak Yayınları, Boccaccio'nun *Decameron*'u ve Dante'nin *İlahi Komedya*'sının ardından, İtalyan edebiyatının bir başka başyapıtını, yine eksiksiz ve tam metin olarak Türkçeleştirilen *Prens*'i gururla sunar." (Oğlak Yayınları, t.y.) şeklinde okura tanıtılmıştır. Bu tanıtım yazılarından başarının sadece çevirmen Rekin Teksoy'un değil, aynı zamanda bu eserleri yayımlayan Oğlak Yayınları'nın da olduğu anlaşılmaktadır.

İnceleme Nesneleri

Bu çalışmada inceleme nesnelimizi, daha önce belirtildiği gibi, *İlahi Komedya, Decameron* ve *Prens* çevirilerinin çevirmen Rekin Teksoy tarafından kaleme alınan ön sözleri oluşturmaktadır. Bu bölümde öncelikle adı geçen eserler ve yazarları hakkında kısaca bilgi verilecek, daha sonra ön sözlerden yapılacak alıntılarla betimleyici bir çalışma yapılacaktır. Elde edilen veriler "süreç öncesi çeviri normları" kapsamında değerlendirilecek ve yorumlanacak, son olarak Teksoy'un "öncül normlar" kapsamında "yeterlik" mi yoksa "kabul edilebilirlik" kutbuna mı yaklaşmayı hedeflediği belirlenmiş olacaktır.

4.1. Dante Alighieri ve *İlahi Komedya*

İlahi Komedya İtalyan yazar Dante Alighieri tarafından kaleme alınmış bir eserdir. 1265 yılı Mayıs ayının son günlerinde dünyaya gelen Dante Alighieri mütevacı bir Guelf ailesinin çocuğudur. Standart klasik ve Orta Çağ Latin metinlerine dayalı sıradan seküler eğitim aldıktan sonra, şiir yazmaya başlamış, Brunetto Latini ve Guido Cavalcanti gibi zamanın en etkili Floransalı şairleriyle iletişim kurmuştur (Pertile, 1996, s. 40). Alighieri'nin *İlahi Komedya*'yı 1306-1308 yılları arasında yazmaya başladığı konusunda çoğu modern bilim insanı hemfikirdir. Eser *Inferno (Cehennem)*, *Purgatorio (Araf)* ve *Paradiso (Cennet)* olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır ve her bir bölüm yazımı tamamlandıkça yayımlanmıştır (Pertile, 1996, s. 57).

Dante, Latince yerine Toscana lehçesi kullanarak İtalyan dilinin ilk ve en uzun şiiri *İlahi Komedya*'yı yazmış ve öteki dünyaya yaptığı düşsel geziyi destanlaştırarak anlatmıştır. Şiirde toplam 14.233 dize bulunmaktadır. Şiir üçlüklerden (terzina) oluşup tamamı aba, bcb, cdc gibi *terza rima* ile kaleme alınmıştır. Her bölümde 33 kanto vardır ancak *Cehennem* bölümündeki giriş kantosuyla birlikte kanto sayısı 100'e tamamlanmaktadır. Aslında Dante eserine *Comedia* adını vermiştir çünkü şiir, komedilerde olduğu gibi mutlu sonla sonuçlanmaktadır. 1555 yılında Boccaccio, Venedik'te Ludovico Dolce'nin yaptığı kitabın baskısına *İlahi* sıfatını ekleyince eserin adı o tarihten sonra *İlahi Komedya* olarak kalmıştır (Teksoy, 2011, s. 16).

Rekin Teksoy *İlahi Komedya* çevirisine 19 sayfalık bir ön söz yazmıştır. Burada eserin yazarı Dante Alighieri'nin biyografisi, dönemin grupları Guelf'ler ve Ghibellin'ler, Dante'nin sevdiği kadın Beatrice, dönemin şiir akımı Stilnovo, dil sorunu ve Dante'nin eserleri hakkında geniş bilgi verdikten sonra çevirisini yaptığı *İlahi Komedya*'nın *Cehennem*, *Araf* ve *Cennet* ile ilgili okuru aydınlatmaktadır. Teksoy ayrıca Dante'nin etkisi ve Türkçeye yapılan *İlahi Komedya* çevirileri konusunda bilgi vermiştir (Teksoy, 2011, ss. 9-27). Böylelikle *İlahi Komedya*'nın ilk kez Türkçeye çevrilme girişimi konusunda okur olarak bilgi sahibi olmamızı sağlamıştır. *İlahi Komedya* Türkçeye ilk kez Musurus Paşa tarafından çevrilmek istense de "Dante'nin eserlerinin tabına ruhsat verilmemesi tebliğ edilmiş olduğu halde, bu eserin tashih edildikten sonra tabına ruhsat verilmek üzere olduğu zat-ı şahanece haber alınmıştır. Tashih edilmek suretiyle de olsa bu şairin eserlerine müsaade edilmemesi irade-i seniye iktizasındandır" (Teksoy, 2011, s. 25) ifadelerinden, eserde ancak düzeltmeler yapıldığı takdirde çevirisinin yapılmasına izin verileceği, aksi takdirde çevrilmesine müsaade edilmeyeceği anlaşılmaktadır.

Hıristiyanlığın üçlem (teslis) ilkesini belirttiği için 3 sayısı ortaçağda özel bir önem kazanmıştı. Bu sayı, bakışımli bir yapısı olan *İlahi Komedya*'da da önemli bir işlev yüklenir. Her şeyden önce yapının tümü üçlüklerden oluşur. İlahi Komedya 3 ana bölüm içerir. Cehennem'in giriş kantosu dikkate alınmazsa, her bölümde 33 kanto vardır. Kantoların toplamı olan 100 sayısı, 1+33+33+33 olarak ayrışır. 33 sayısı 3'ün 10'la çarpımına yine kendisinin eklenmesiyle oluşur. 10 sayısı ise 3x3+1'den oluşan kusursuz bir sayıdır, 100'ün de kareköküdür. Beatrice, Araf'ın 30. kantosunun 73. dizesinde ortaya çıkar. Bu kanto 145 dize içerdiğine göre, Beatrice kantonun tam ortasında (72+1+72=145) ortaya çıkmış olur. 30 sayısı ise 10'un 3 katıdır (Teksoy, 2011, s. 18).

Yukardaki alıntıdan anlaşılacağı üzere, *İlahi Komedya*'nın biçimine etki eden en önemli özelliklerden biri eserin üç sayısı üzerinden şekillenmesidir. *İlahi Komedya*'nın kusursuz bir şekilde örülmüş olması, çeviride aynı ölçüde titiz bir yaklaşımı zorunlu kılmaktadır. Metinden çıkartılacak herhangi bir bölüm, bir parça ya da bir dize, metnin yapısını, dolayısıyla matematiksel olarak muhteşem bir şekilde örülmüş düzeni bozacaktır. Bunun sonucu olarak sayıların belirli bir anlam taşıdığı yapı erek dile kazandırılırken özgünlüğünü kaybederse anlamını yitirmiş olur. Bu nedenle bu eserin çevirisi, her çeviri sürecinde olduğu gibi büyük bir titizlik/özen gerektirmektedir.

Ön Sözler Işığında Ödüllü Çevirmen Rekin Teksoy'un İlahi Komedya, Decameron ve Prens Çevirilerine Süreç Öncesi Çeviri Normları Bağlamında Bakış / Kara, M.

Türkçede *İlahi Komedya* ile ilgili ilk kaynak Nüshet Haşim Sinanoğlu'nun *Dante ve Divina Commedia* adlı yapıtı. Ön sözünden 1930'da yazıldığı anlaşılan ama Milli Eğitim Bakanlığınca 1934'te basılan 106 sayfalık bu kitabın ağırlığı Dante'nin yaşam öyküsü. Son bölümünde de *İlahi Komedya* özetleniyor. *İlahi Komedya*'nın ilk çevirisini ise 1938'de Hilmi kitabevi yayımlıyor. Hamdi Varoğlu'nun Fransızcadan yaptığı düzyazı çeviri eksiksiz. İbrahim Hilmi Çığıracan'ın Dante'nin hayatı ve eserleri başlıklı bir girişi ile M. Turhan Tan'ın 'Divina Commedia hakkında takrizi'ni de içeren bu çevirinin açıklamaları çok yetersiz. Çevirmenin de belirttiği gibi, çeviri 'karanlık cümlelerle' dolu. Dili bugün okunamayacak denli eski (Teksoy, 2011, s. 25).

Ön sözden yapılan bir başka alıntıda görüldüğü üzere, Rekin Teksoy *İlahi Komedya*'nın bahsi geçen çevirilerinin eksikliklerden ötürü yetersiz kaldığı görüşündedir. Bu bağlamda, öncelikle adı geçen ilk Türkçe kaynağın çeviri olmadığı anlaşılmaktadır. Bu eser Dante Alighieri'nin hayatını konu alan ve *İlahi Komedya*'yı özetleyen bir eserdir. Hamdi Varoğlu'nun çevirisi ise, özgün metin şiir türünde olmasına rağmen, düzyazı şeklinde yapılmış bir çeviridir. Bu durum daha önce üzerinde durduğumuz gibi, eserin şiir biçiminde yazılması, kusursuz bir hesap ile örülmesi, eserin anlamının bu hesap üzerinden çıkarılması nedeniyle, düzyazı şeklinde yapılan çevirinin eksik kalacağı gibi, her şeyden önce eserin biçimini bozacağına, erek kültür alıcılarının edebi beklentilerinin de karşılanmayacağına işaret eder. Dolayısıyla, biçimsel yapı üzerinden anlamın kaybolması ve düzyazı şeklinde yapılan çevirinin erek kültürde anlamı karşılayamaması Teksoy'un bu eseri yeniden çevirmesine neden olan etkenlerden biri olduğu ifade edilebilir. Ayrıca çeviri dilinin eskimiş olması ve buna bağlı olarak çağdaş okur kitlesine ulaşma kapasitesinin sınırlanması, çevirinin güncelliğinin sorgulanmasına yol açmaktadır.

Feridun Timur'un 1954 yılında Varlık Yayınları'nın Dünya Klasikleri dizisinde yayımlanan Dante adlı kitabı *İlahi Komedya*'nın 26 'manzumesinin' İtalyancadan yapılan düzyazı çevirisini de içerir. Feridun Timur'un *İlahi Komedya* çevirisi daha sonra Milli Eğitim Bakanlığı'na yayımlanır. Bu çeviri de eksiksiz bir düzyazı çeviri. Açıklamalar Hamdi Varoğlu çevirisine oranla daha fazla. Ne var ki çevirmenin ana dilini özensiz kullanması, yalnızca İtalyanca metni önemseydiği izlenimini vermesi, eskiyen sözcüklerin sonraki baskılarda yeni sözcüklerle değiştirilmiş olmasına karşın, bu çevirinin okunmasını da neredeyse olanaksız kılıyor (Teksoy, 2011, ss. 25-26).

Yukarıdaki alıntıda Teksoy'un Feridun Timur'un çevirisiyle alakalı birkaç önemli noktaya değindiği görülmektedir. Teksoy'un Feridun Timur'un çevirisine bulunduğu eleştiri, Hamdi Varoğlu'nun çevirisinin eleştirisine büyük ölçüde benzemektedir. Bu eleştirilerden biri, daha önce de belirttiğimiz gibi, kaynak metnin *terza rima* ölçüsüyle şiir biçiminde yazılmış olduğu halde dilimize yapılan çevirilerin metnin biçimini korumadığıdır, çünkü Timur'un çevirisi de düzyazı şeklinde yapılmış bir çeviridir. Dolayısıyla, Varoğlu'nun çevirisi ile ilgili yapılan yorumlar, Timur'un çevirisi için de yapılabilir. Ayrıca Timur'un düzyazı çevirisinin de, şiirin yapısıyla örülen anlamının bozulmasına neden olduğu ifade edilebilir. Teksoy'un saptadığı bir diğer nokta, çevirmenin erek dili özensiz kullanmasıdır. Teksoy gibi çeviri yerine Türkçeleştirme ifadesini kullanmayı tercih eden bir çevirmen için erek dili özensiz kullanmanın önemli bir sorun teşkil ettiği görülmektedir. Bu durum Teksoy tarafından daha özenli bir dille çevrilmiş bir çeviriye ihtiyaç duyulduğuna işaret etmektedir. Hamdi Varoğlu'nun çevirisinin, eserin özgün dili olan İtalyancadan değil, Fransızcadan yapılması Teksoy'un dikkatini çekmektedir, ancak ara dilden yapılan bu çeviri ile ilgili Teksoy olumsuz bir görüş belirtmemektedir.

Şiir çevirisi, çevirmenin kaçınılmaz ihanetinin ölçüsünü, hiç kuşkusuz daha da artırmaya yatkın bir çalışma. İhanetin oranını sınırlı tutmanın yolu ise, çeviriyi bir uyarılma olarak değerlendirmek. Her dilin kendine özgü yapısı, mantığı dikkate alınrsa, çevirmenin gerektiğinde sözcüğü sözcüğüne çevirmek titizliğinden ayrılıp, şu soruya yanıt araması doğrudur: 'Yabancı yazar, Türkçe yazsaydı nasıl yazardı? Çeviri 'kokmayan' çeviriyi, bu sorunun yanıtının içerdiğine inanıyorum (Teksoy, 2011, s. 26).

Işın Bengi Öner'in ifade ettiği gibi "Şiir dilinin en zengin dil olduğu görüşünü sanırım hepimiz kabul ederiz" (2001, s.13). Şiir dilinin zengin oluşunun çeviride bazı zorluklara ve çevirmenin bazı tercihler

yapmasına yol açacağı açıktır. Teksoy'un yaptığı araştırmalarda kendinden evvel yapılan *İlahi Komedya* çevirileri ile ilgili ortaya koyduğu eksikliğin ortak noktası, şiir biçiminde yazılan bir eserin dilimize düzyazı şeklinde çevrilmesidir. Çevirmen Teksoy, böyle büyük bir eksikliğin yanı sıra şiir çevirisinin getirdiği zorluklara da değinme gereği hissetmiş ve şiir çevirisinin kaçınılmaz bir ihanet gerektirdiği vurgusunu yapmıştır. "*İlahi Komedya* çevirisinin güçlüğü İtalyancada sözcüklerin 'ünlülerle' bitmesinden yararlanan Dante'nin 14.233 dizelik yapıtın tümünde kullandığı, *terza rima* adını verdiği uyak düzeniydi." (Teksoy, 2011, s. 27). Çevirmenin burada kastetmeye çalıştığı ihanetin, şiir dilinin zenginliğinden ve yazıldığı kaynak dilin kendine özgü özelliklerinden kaynaklandığı söylenebilir. Bu noktadan hareketle, Teksoy'un titizlikle vurguladığı husus, çevirdiği metnin "çeviri kokmaması", bir diğer ifadeyle Türkçede yazılmış izlenimi vermesidir. İtalyanca ve Türkçe dillerini karşılaştırdığımızda, İtalyancada var olan dilsel bir özelliğin Türkçede olmaması çevirmeni zorunlu bir seçim yapmaya yönlendirmekte, Teksoy bu seçimini dili Türkçeleştirmeden yana yapmaktadır.

Önemli bir zorluk da, şiirde geçen yüzlerce kişi, yer, olay adının, ayrıca kutsal metinlere, mitolojiye, tarihe yapılan göndermelerin açıklanmasıydı. Dört değişik İtalyanca baskı ile Fransızca ve İngilizce çevirilerin, kimi kez birbiriyle çelişen notlarından ve İtalyanca kaynaklardan yararlanılarak yapılan Türkçe açıklamaların güvenilir bir sonuca ulaştığını sanıyorum (Teksoy, 2011, s. 27).

Yukarıdaki alıntıda Teksoy, hangi dillerden ve hangi kaynaklardan faydalandığı bilgisini okurlara sunmaktadır. Teksoy'un böyle bir yola başvurmasının nedeni, kendisinin de ifade ettiği gibi, çeviride yazdığı açıklamaları daha güvenilir hale getirmektir. Dolayısıyla çevirmenin bu çeviri sürecinde sadece kaynak dilden değil, "çevirinin doğrudanlığı" kapsamında Fransızca ve İngilizce gibi ara dillerden de faydalandığı anlaşılmaktadır. Daha önce ifade edildiği gibi, *İlahi Komedya* İtalyanca yazılmış bir eserdir. Kaynak metin dilinin İtalyanca olması, ancak Teksoy'un bu çeviriyi gerçekleştirirken sadece İtalyancadan değil Fransızca ve İngilizce gibi ara dillerden de faydalanması "çevirinin doğrudanlığı" konusunda bilgi vermektedir.

Daha önce yapılan çevirileri yetersiz ve eksik bulması, erek dilin özensiz kullanılması ve kaynak metnin biçiminin bozularak erek dile aktarılması gibi nedenlerden dolayı Teksoy'un *İlahi Komedya* eserini yeniden çevirmeye girişmesi "süreç öncesi çeviri normları" bağlamında çevirmenin çeviri politikası hakkında bilgi vermektedir. Kavramsal çerçevede değindiğimiz gibi, çevirmenin bu metni çevirmek üzere seçmesinin nedeninin tesadüfi olmadığı, aksine çeşitli araştırmalara dayanarak bilinçli bir seçim yaptığı bu çalışmada yapılan alıntılarla desteklenmektedir. Teksoy sadece bilinçli bir çevrilecek metin tercihi yapmakla kalmamış, aynı zamanda çevirmeyi tercih ettiği metnin eski çevirilerinde tespit ettiği önemli eksikleri gidermeye karar verdiğini okurla paylaşmıştır.

Son olarak, Teksoy'un "Yabancı yazar, Türkçe yazsaydı nasıl yazardı?" (Teksoy, 2011, s. 26) düşüncesinden hareketle erek odaklı bir çeviri gerçekleştirme amacını taşıması, öncül normlar kapsamında 'kabul edilebilir' bir çeviri yapmayı amaçladığına işaret etmektedir. Ancak Teksoy'un böyle bir çeviri gerçekleştirip gerçekleştirmediğini ortaya koyabilmek için metin içi çalışma yapıp sınanması gerektiğinin altı çizilmelidir.

4.2. Giovanni Boccaccio ve *Decameron*

Decameron İtalyan yazar Giovanni Boccaccio tarafından kaleme alınmış öykülerden oluşan bir eserdir. 1313'te İtalya'nın Toscana bölgesinde dünyaya gelen Giovanni Boccaccio'nun babası zengin bir Floransalı tüccardır, annesi ise mütevazı bir kökenden gelmektedir. 1348 yılında Floransa'da ortaya çıkan veba salgını nüfusun büyük bir bölümünü yok etmiş, Boccaccio'nun birçok yakın arkadaşının

ölümüne neden olmuştur (Stewart, 1996, ss. 70-76).

İtalyan edebiyatının önde gelen isimlerinden olan Boccaccio, genellikle modern anlatının kurucusu olarak görülmektedir. Modern Avrupa tarihinde edebi geleneğin canlandırıcısı olarak göze çarpan Boccaccio, Avrupa anlatısının düzyazı türlerini ve biçimini oluşturmuştur (Mancini, 2003, s. 20).

Boccaccio farklı türlerde eser veren bir yazardır ve bazı türlerin kurucusu olarak değerlendirilmiştir. *İlahi Komedyâ*'nın yazarı Dante Alighieri dışında kimse Boccaccio kadar Floransa lehçesiyle yazılan edebiyatta ileri gidememiştir. Yaşamı boyunca birçok materyal, öykü, anekdot, antik ve modern *novella*, trajik ya da grotesk çağdaş olaylardan alınmış fikirler, yazılı ya da sözlü gelenekten gelen anlatılar biriktirmiştir. Zamanla başka eserlerine fayda sağlayacağı düşünülen bu birikim, bir noktada modern Batı edebiyatının ilk yazınsal örneklerinden birinin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Burada önemli bir nokta da, 1348'de ortaya çıkan Büyük Veba salgınıdır. Vebayla birlikte her şey askıya alınmış, Orta Çağ dünyasının tüm kesinlikleri çökmeye başlamıştır. Tüm bu yaşananlar kıyamet ve ilahi bir ceza olarak yorumlansa da Boccaccio insani bir açıklama arayışına girmiştir. Giovanni Boccaccio, insan doğasının özünde kötü olup olmadığı; doğal dürtülerin, fiziksel aşkın, arzunun ve dünyevi güzelliklerin kınanıp kınanmaması gerektiği sorularına cevap aramış ve bu soruların hepsine "hayır" yanıtını vermiştir. Böylelikle 1349'da *Decameron*'u yazmaya başlamış ve büyük olasılıkla 1351'de tamamlamıştır. *Decameron* sözcüğü Yunanca 'deca' ve 'emeron' olmak üzere iki kelimeden oluşmaktadır. *Deca* on, *emeron* ise gün anlamına gelmektedir (Vecce, 2009, ss. 123-124).

Bu eserde yer alan metinler *yüz novella*, *masal* ya da *hikâye* olarak tanımlansa da eser için kullanılan ilk terim *novella*'dır. *Novella*'lar kendi başlarına var olmakla birlikte, aynı zamanda çerçeve bir hikâye içine yerleştirilmişlerdir. Vebadan kaçmak için Floransa'nın dışında bir eve sığınan on gencin birbirlerine anlattıkları hikâyeler bahsi geçen çerçeve hikâyeyi oluşturmaktadır. Çerçeve anlatı kökenlerini Arap, Fars ve Hint öykü geleneklerinden (örneğin, *Bin Bir Gece Masalları*) almaktadır (Vecce, 2009, s. 125).

1348-1351 yılları arasında yazılan *Decameron*, on gün boyunca anlatılan yüz öyküden oluşmaktadır. Her günü bir kral ya da kraliçenin yönettiği günde on öykü anlatılmaktadır. Öyküyü anlatanlar yedisi genç kadın, üçü genç erkekten oluşmaktadır. Burada anlatılan öyküler; mutluluk, gönül yaraları, kadın erkek ilişkileri, çıkar peşinde koşan din adamları gibi konuları/temaları ele almaktadır (Teksoy, 2018, ss. 10-11).

Edebiyat Haber'de yer alan tanıtım bülteninde *Decameron*'un Rekin Teksoy tarafından Türkçeye yapılan çevirisi "**Oğlak Yayınları, eksiksiz ve sansürsüz ilk ve tek Decameron'u gururla sunar.**" (Edebiyat Haber, 2021) **şeklinde sunulmaktadır. Tanıtım bülteninden itibaren eserin "eksiksiz" ve "sansürsüz" olduğuna vurgu yapıldığı, dolayısıyla okur ile kaynak metin arasında doğrudan bir köprü kurulduğu ve bu durumun eserin tanıtımında okura bildirildiği göze çarpmaktadır.**

Rekin Teksoy *İlahi Komedyâ*'ya yazdığı kapsamlı ön sözü *Decameron*'a da yazmıştır. Bu ön söz 'Boccaccio ve Decameron' başlığıyla toplam 9 sayfadan oluşmaktadır. Teksoy bahsi geçen ön sözde Boccaccio ve *Decameron* eseri hakkında genel bilgi verdikten sonra, kendisinin bu eseri çevirme gerekçelerini ve bunu nasıl gerçekleştirdiğini anlatmıştır.

"Erdal Öz *Decameron*'u Türkçeye çevirmemi önerdiğinde duraksamıştım. ... Ama *Decameron* Türkçeye

çevrilmişti. Gereksiz bir çabaya girişmemek için *Decameron* çevirilerini okumak istedim.” (Teksoy, 2018, ss. 11-12). Bu sözlerden, Teksoy’un daha önce çevrilmiş bir eseri yeniden çevirmeyi gereksiz bir çaba olarak gördüğü anlaşılmalıdır. Yeniden bir eseri çevirmek için daha önceki çevirilerde bir eksiklik olması gerektiğini, böyle bir çabaya deyip değmeyeceğini düşündüğünü söyleyebiliriz. Teksoy bu noktadan yola çıkarak, yine daha önce yapılan çevirileri mercek altına almış ve tespitlerini ön söze yazmıştır.

Çevirilerin ilki eski başbakanlardan Ord. Prof. Dr. Sadi Irmak’ın. Öyküleri Almancadan çevirdiği anlaşılabilir. Çevirmen ön sözünde ‘eserin tamamını sunuyoruz’ derken, ‘tamamını’ sözcüğüne anlaşılabilir bir başka anlam yükliyor. Çünkü Boccaccio’nun kitabı niçin yazdığını açıkladığı ‘ön söz’ çevrilmediği gibi, Floransa’yı etkileyen veba salgınının anlatıldığı birinci günün ‘giriş’ bölümü özetlenerek dört sayfaya indirilmiş. Günlerin başlangıcı, gün sonları ve her öykünün başlangıç bölümü ile kimi öykülerde yer alan son bölümler atlanmış. Böylece okur, ne o gün anlatılan öykülerin genel çizgisini biliyor, ne de öyküyü kimin anlattığını. Öykülerin başlangıç bölümleri atlandığı için, bir önceki öykü ile ilgili yorumları da öğrenemiyor (Teksoy, 2018, s. 12).

Yukarıdaki alıntıda Teksoy’un, ilk olarak Ord. Prof. Dr. Sadi Irmak’ın yaptığı *Decameron* çevirisinin eksik bir çeviri olduğunu tespit ettiği anlaşılabilir. Nasıl ki Dante *İlahi Komedya*’yı şiir biçiminde kaleme alarak özel bir anlam evreni oluşturduysa, Boccaccio da bir ana çerçeve ve bu ana çerçeve içine yerleştirdiği öykülerle bir anlam evreni oluşturmuştur. “1348’de Avrupa’da büyük bir veba salgını olur. Salgın boyunca tanık olduğu olaylardan etkilenen Boccaccio, 1348’de başlayıp 1351’de bitirdiği *Decameron*’da salgın günlerinin Floransa’sını ele alır.” (Teksoy, 2018, s.9). Teksoy’un vurguladığı bu nokta, *Decameron* açısından büyük önem arz etmektedir, çünkü Boccaccio’nun bu eseri kaleme alma kararındaki çıkış noktası Avrupa’da ortaya çıkan veba salgınıdır. Kaynak dilin yazarının eserin girişine hangi sebeple yazdığını açıklaması, ancak bu yazının erek dile aktarılabilmesi, hem eksiklik hem de anlam evreninin oluşmasına engel bir durumdur. Teksoy’un sözlerinden daha kapsamlı olduğu anlaşılabilir kaynak eserin giriş bölümünün özetlenerek erek dile aktarılması, çevirmenin, kaynak metnin yapısının bozulduğunu düşünmesine neden olmaktadır. Kısacası, erek kültürün okuru çoğu bilgiden mahrum bırakılmaktadır.

Daha kapsamlı olduğu izlenimini uyandıran *Decameron Hikâyeleri* Dr. Feridun Timur’un çevirisi. ... *Decameron Hikâyeleri*’nin kapağında ya da ön sözünde ‘tam metin’ açıklaması olmasa da, ‘eksik metin’ olduğuna ilişkin bir uyarı da yok. Ne yazık ki bu çeviri de Irmak çevirisinin atlama yöntemini benimsiyor. ... İtalyanca baskılarla karşılaştırılınca *Decameron Hikâyeleri*’nin özgün metnin yaklaşık üçte birini atlamış olduğu görülüyor (Teksoy, 2018, ss. 12-13).

Dr. Feridun Timur’un çevirisini de irdeleyen Rekin Teksoy, bu çeviride de eksikleri ortaya koymuş ve kendisine yapılan *Decameron* çevirisi teklifini kabul etmesi için bir neden daha bulmuştur. Yukarıdaki alıntıda Teksoy, bir kez daha yapılan çevirinin eksikliğine vurgu yapmakta ve kaynak eserin erek kültüre sağlıklı bir şekilde aktarılamadığını ifade etmektedir. Ayrıca Teksoy, Dr. Feridun Timur’un kendi çevirisine ne ‘tam metin’ ne de ‘eksik metin’ açıklamasını yapmamasını eleştirmektedir. Teksoy’un, Dr. Feridun Timur’u okur bilgilendirilmediği ve metnin eksik olduğuna dair farkındalık oluşturulmadığı için eleştirdiği söylenebilir.

Eksik ve hatalı çeviri vurgusu dışında, Teksoy’un *Decameron* çevirisi ile ilgili bir diğer önemli tespiti ise, eserin içeriğinin çevirmen tarafından çok fazla müdahaleye uğramış olduğudur. Müdahalelerin boyutu o kadar büyüktür ki, Teksoy’a göre öykünün anlamı bozulmuştur;

“Giovanni Boccaccio’nun Yaşamı” başlıklı bölümünde Boccaccio’nun doğum yeri, anası ve sevgilisi Fiammetta’nın kimliği konusunda yanlış bilgilerin yer aldığı Timur çevirisinin özelliği, toplu atlamaların dışında cümle atlamalarının, yanlış anlamaların, eklemelerin (evet eklemelerin) yanı sıra sanki Muzır Kurulun süzgecinden geçirilmiş, cinsellikle ilgili masum satırların, öykünün anlamını

bozmak pahasına çıkartılmış olması (Teksoy, 2018, s. 13).

Çevirmen Feridun Timur'un kaynak metne sadık kalmadan çeviri yapmasının yol açacağı sorunlar, yine Teksoy'un ön sözde ifade ettiği řu sözlerden yola çıkarak açıklanabilir:

Decameron'da anlatılan öykülerin çoğu, ortaçağın bilinen öyküleridir. Yenilik, Boccaccio'nun edebiyat ve kültür geleneklerine sırt çevirip, düzyazıya saygınlık kazandırarak yaptığı devrimdedir. Bireyi doğaüstünden özerk olarak ele alan, bireyin erdemlerini aklını, yeteneğini önemseyen 'laik' anlayıştadır" (Teksoy, 2018, s. 11).

Yukardaki alıntıdan Boccaccio'nun böyle bir anlayışa sahip olmasının ve eserini bu anlayışla ortaya koymasının önemli bir nokta olduğu çıkarımı yapılabilir. Ayrıca, çevirmen olarak bu anlayışı erek dile aktaramamanın önemli bir kayıp ve eksiklik olduğu ifade edilebilir. Teksoy, Boccaccio'nun bu anlayışının önemini anlamakta ve bunu erek dile mutlaka aktarılması gereken; gizlenmemesi ya da değiştirilmemesi gereken bir unsur olarak değerlendirmektedir. Kendisinden önce yapılan söz konusu eserin çevirilerinde bulunduğu bu eksiklikler ve kaynak metne bağlı kalınmaması, Teksoy'u bu eseri yeniden çevirmeye yönlendirmektedir.

"Erdal Öz'ün önerisinin gerekçesini anlamıştım. İki yıla yakın sürecek bir çalışmayı göze alıp, Decameron'u Türkçeleştirmeye başladım" (Teksoy, 2018, s. 14). Çevirmen Teksoy, *İlahi Komedy*'da olduğu gibi "yazar Türkçe yazsaydı nasıl yazardı?" ilkesini bu çevirisinde de benimsediğini ifade etmiş ve Türkçeleştirme vurgusunu bir kez daha yapmıştır. Nihayetinde Teksoy, gerekçelerini ön sözlerde açıklayarak bir kez daha bilinçli bir seçim yaptığını ortaya koymaktadır.

Son olarak, Teksoy'un bu çeviriyi yaparken sadece kaynak dile mi bağlı kaldığı, yoksa ara dillere de mi başvurduğu sorusunun cevabını bu ön sözde bulmak mümkündür. *Decameron*'un kaynak dili İtalyancadır, ancak ara dil olarak Teksoy yine aşağıda belirttiği gibi Fransızca ve İngilizce çevirileri de kullanmıştır;

Bu çeviride kaynak olarak, Francesco Ragghianti'nin yayına hazırladığı Istituto Geografico de Agostini'nin 1982 yılı baskısını, Mario Martini'nin yayına hazırladığı Rizzoli yaynevinin 1992 yılı baskısını, Garnier yaynevinin yayınladığı Jean Bourciez'nin Fransızca çevirisini (1988), Pocket Books Inc. Yayınladığı Herbert Alexander'ın İngilizce çevirisini (1948) kullandım (Teksoy, 2018, s. 15).

Ön sözlerden yapılan tüm bu alıntılar, Teksoy'un "çeviri politikası" ve "çevirinin doğrudanlığı" hususunda oldukça açık bilgiler içermektedir. Öykülerin anlamını bozma pahasına var olan eksiklikler, metinden çıkarmalar, yanlış anlamalar ve atlamaların eserin yeniden çevrilmesine zemin hazırlayan temel etmenler olduğu ifade edilebilir. Bu eserin dilimize aktarılırken uğradığı değişiklikler, Boccaccio'nun anlayışının erek dilde algılanmasına engel olduğu, dolayısıyla, bu durumun çevirmen Teksoy'u, *Decameron*'u yeniden çevirmeye teşvik ettiği şeklinde değerlendirilebilir. Bu noktada daha önce vurguladığımız gibi, çevirmenin yeniden çevirmek üzere bu eseri seçmesinin tesadüfi olmadığı, aksine haklı gerekçelere dayandığı şeklinde yorumlanabilir.

Çevirmenin Fransızca ve İngilizce çevirilerden faydalanıp bu çeviriyi gerçekleştirmesi, çevirinin doğrudanlığı kapsamında değerlendirilebilir. Daha önce vurguladığımız gibi kaynak metin İtalyancadır, ancak çevirmen eseri Türkçe çeviri dizgesine aktarırken Fransızca ve İngilizce ara dillerini kullanmıştır.

Son olarak Rekin Teksoy'un yaptığı çeviriyi Türkçeleştirme olarak betimlemesi "öncül normlar" kapsamında değerlendirilebilir. Türkçeleştirme ifadesi Teksoy'un ifade ettiği gibi, Türkçe nasıl söylenir

eylemine içermektedir. Dolayısıyla Teksoy'un erek kültüre yakın olmayı ve "kabul edilebilir" çeviri gerçekleştirmeyi amaçladığı anlaşılmaktadır. Ancak çevirmenin "kabul edilebilir" çeviri gerçekleştirip gerçekleştirmediğinin doğrulanması için metin içi bir inceleme gerektiği bir kez daha vurgulanmalıdır.

4.3. Niccolò Machiavelli ve *Prens*

Prens'i kaleme alan İtalyan devlet adamı ve yazar Niccolò Machiavelli, 1469'da Floransa'da dünyaya gelmiş, orta halli ancak kültürel ilgileri olan noter Bernardo'nun oğludur. Machiavelli babası sayesinde Latin klasiklerini ve *volgare* denilen (halk dilinde yazılan yazı) yazarları okumaya başlamıştır. Medici'lerin zayıfladığı, Savonarola'ların yükseldiği sırada geri planda olan ve Savonarola'ları desteklemeyen Machiavelli, 1498'de Savonarola'nın idam edilmesinden sonra Floransa'da önemli bir göreve atanarak siyasi hayata girmiş, Floransa'nın bağımsızlığını korumak üzere diplomatik ve uluslararası görevlerde bulunmuştur (Vecce, 2009, s. 199).

Machiavelli *Prens*'i 1513 yılının Temmuz-Aralık ayları arasında yazmıştır. Eser, Medici'ye yazılan bir sunuş mektubuyla birlikte 26 bölümden oluşmaktadır. Machiavelli, bu eserde edebiyatla siyaset bilimini birleştirerek kendine bir yer edinmiştir (Teksoy, 2012, Ön söz, ss. 13-22). Rekin Teksoy, *İlahi Komedya ve Decameron* çevirisine yazdığı gibi, *Prens* çevirisine de kapsamlı bir ön söz yazmıştır. Eserin yazarı, dönemi ve eserle ilgili bilgi verdikten sonra eserin Türkçeye yapılan çevirileri hakkında bulgularını ortaya koymuştur.

Oğlak Yayınlarıyla ilgili basında çıkan bir haberde, *Prens*'in "eksiksiz ve tam metin olarak Türkçeleştirilerek 4. basımın yapıldığına" (KitaptanSanattan, 2020) vurgu yapılmaktadır. Ayrıca çevirmen Rekin Teksoy'un okuru bilgilendirme amacıyla çeviriye bol dipnot ve sözlük eklediği, böylelikle eserin yazıldığı dönem hakkında okura kapsamlı bilgi verme amacı taşıdığı bilgisi paylaşılmıştır.

Teksoy'un *Prens*'i çevirme kararı almasındaki gerekçeler, *İlahi Komedya* ve *Decameron* eserlerini çevirme nedenlerine büyük ölçüde benzemektedir. *Prens*'in ilk kez IV. Murat döneminde Türkçeye çevrildiği bilgisini veren Teksoy, Cumhuriyet döneminde de *Prens*'in kimi zaman *Hükümdar* başlığıyla Haydar Fırat (1932), Yusuf Adil Egeli (1955), Vahdi Atay (1965), Selahattin Bağdatlı (1984), Nazım Güvenç (1993), Anita Tatlıer (1997), Kemal Karabulut (1988) tarafından çevrildiğini ifade etmektedir (Teksoy, 2012, ss. 26-27). "Bu çevirilerin ortak özellikleri, bağışlanamayacak çeviri hataları içermeleri, *Prens* gibi bir kitabı çevirmenin gerektirdiği özenden yoksun olmaları" (Teksoy, 2012, s. 27). Öncelikle Teksoy'un "Prens gibi bir eser" ifadesi, bu eserin ayrı bir titizlik gerektiren eser olduğunun altını çiziyor şeklinde yorumlanabilir. Bu ifadede Teksoy'un geçmişte yapılan çevirileri incelediği ve ciddi çeviri hataları içerdiklerini tespit ettiği anlaşılmaktadır. Tespit ettiği bu hatalardan yola çıkarak bu eseri yeniden çeviri sürecine girişmesi, çevirinin tesadüfi olmadığını, yine bilinçli bir tercih yaptığını göstermektedir. Teksoy bu hatalardan sadece söz etmekle kalmamış, bu çevirilerde yapılan somut çeviri yanlışlarına örnekler sunmuştur. Örneğin; Kilisenin (Chiesa) papa, krallığın (regno) prens, devletlerin (stati) kentler, Fransa'nın (Francia) Galya, askerlerin (soldati) adamlar, senyörlerin (signori) prensler şeklinde çevrilmesi gibi (Teksoy, 2012, s. 29).

Oğlak Yayınları'nca yayımlanan bu çeviri, 'Machiavelli'nin çilesini sona erdirmek amacıyla yapıldı. Bu çeviride, daha önceki çevirilerimde benimsediğim ve çevirmene ana metinden uzaklaşma olanağı sağlayan 'yazar Türkçe yazsaydı nasıl yazardı' ilkesine uymayıp Machiavelli'nin metnine olabildiğince bağlı kalmaya çalıştım, onun sözcüklerine, tümce uzunluklarına uydum. Çünkü *Prens*, bir edebiyat ürünü olmaktan çok, politikaclara, yöneticilere yönelik siyasal bir kitaptı (Teksoy, 2012, s. 30).

Yukarıdaki alıntıda Teksoy “çile” sözcüğü ile *Prens*'in önceki çevirilerinin gereken özenle yapılmadığını ima etmektedir. Bu yüzden bu sorunu çözmeyi kendine görev edinen Teksoy, bu eksikliği gidermeye karar vermiştir. “Machiavelli'nin çilesini sona erdirmek” gibi iddialı bir cümleyle çevirinin amacını açıklasa da, Teksoy'un böyle bir çeviri gerçekleştirip gerçekleştirmediğini anlayabilmek için metin içi bir incelemeye gidilmesinin gerektiği bir kez daha vurgulanmalıdır. Daha önce değindiğimiz gibi *Prens*, edebiyat ile siyaset biliminin kesiştiği bir eserdir. Bu nedenle eserdeki bilgileri yorumlamadan doğrudan erek kültür okuruna aktarmak isteyen Teksoy, bu çevirisinde önceki çalışmalarında benimsediği stratejiden vazgeçmiş ve kaynak metne bağlı kalarak çeviri yaptığını ifade etmiştir.

Çevirmenin öteki çevirilerin eksikleri ve yanlışları konusundaki değerlendirmesi doğru bir saptama. Ama bu yanlışları çevirilerin Fransızcadan yapılmış olmasına bağlamasını kabul etmek olanaksız. Çünkü Fransızca *Prens* çevirileri neredeyse sözcüğü sözcüğüne İtalyanca metni izliyor. Bu nedenle Fransızcadan yapılan Türkçe çevirilerdeki hataların sorumluluğunu Fransızca metne değil, çevirmenlere yüklemek gerekir (Teksoy, 2012, s. 28).

Yukarıdaki alıntıda, Teksoy'un *Prens*'in diğer çevirilerinin ara dillerden yapılmasının çeviri hatalarına yol açıp açmadığı konusundaki görüşüne yer verilmektedir. Çevirmen Teksoy'a göre bu çevirilerdeki hatalar, çeviri Fransızcadan yapıldığı için kaynaklanmamaktadır. Teksoy, asıl sorumluları meslektaşları olarak görmektedir. Dolayısıyla, bu konuda Teksoy'un meslektaşlarını eleştirdiği söylenebilir. “Bu çevirinin de, eğer varsa, ‘ihanet payının’ hoşgörüsü sınırlarının çok gerisinde olduğunu düşünüyorum.” (Teksoy, 2012, s. 31) ifadesiyle Teksoy, kaynak metne sadık kalarak çeviri yaptığını ifade etmektedir. Burada Teksoy'un çevirmen olarak metne sadakati ön plana çıkmaktadır.

“Süreç öncesi çeviri normları” bağlamında ön sözlerden yola çıkarak yaptığımız betimlemeler çevirmen Rekin Teksoy'un “çeviri politikası” hakkında bilgi vermektedir. Teksoy diğer çevirilerin eksik ve hatalı oluşu üzerinde durmaktadır. Bu durum yine çevirmenin kararının sebepsiz ya da tesadüfi olmadığına işaret etmektedir. Söz konusu çevirinin, erek edebiyatta bir açığı gidermeyi amaçladığı söylenebilir, ancak bu ön sözde çevirinin doğrudanlığı ile ilgili bilgi edinilememektedir.

Çevirmenin *İlahi Komedy* ve *Decameron* çevirisinde benimsediği ‘yazar Türkçe yazsaydı nasıl yazardı’ ilkesini bu eserde terk etmesi “öncül normlar” bağlamında değerlendirilebilir. Teksoy'un bu kez “kabul edilebilir” çeviri yapmaktan ziyade “yeterli” çeviri, diğer deyişle, kaynak kültüre yakın çeviri gerçekleştirmeyi amaçladığı sonucuna varılabilir. Ancak bu amacın gerçekleşip gerçekleşmediğini söyleyebilmek için, metin içi inceleme yapılmasının gerektiğinin altı bir kez daha çizilmelidir.

5. Sonuç Gözlemleri

Bu makalede Rekin Teksoy'un *İlahi Komedy*, *Decameron* ve *Prens* çevirilerine yazdığı ön sözler Gideon Toury'nin “süreç öncesi çeviri normları” kapsamında mercek altına alınmış ve betimleyici bir çalışma gerçekleştirilmiştir. *İlahi Komedy*, *Decameron* ve *Prens* İtalyan edebiyatının yapı taşlarındandır. Dolayısıyla, bu eserlerin erek kültüre kazandırılırken biçim ve bütünlüğünün bozulmaması büyük önem taşımaktadır. Ön sözler sınırları çerçevesinde edindiğimiz kaniya göre, Rekin Teksoy'un kaynak metnin biçiminin korunmasına titizlik gösteren bir çevirmen olduğu belirtilebilir. Türkçeleştirmeye yaptığı vurgular göze çarpsa da Teksoy, eserlerin tamamını çevirerek, kaynak metne olan “sadakati” ön plana çıkan, “yeniden çeviri” konusunda ortaya atılan görüşlerde olduğu gibi, kaynak metne yakınlaşmayı hedefleyen bir çevirmen olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca Teksoy'un, kendisinden önce yapılan çevirilerdeki hataları, eksiklikleri ön sözlerde dile getirerek, aynı metinleri yeniden çevirme konusundaki haklılığının okur tarafından da fark edilmesini amaçladığı sonucuna varılabilir.

Teksoy'un *İlahi Komedya* ve *Decameron* eserlerini çevirirken öncelikli hedeflerinden birinin, bahsi geçen eserler edebi eserler olduğu için, Türkçeleştirme olduğu görülmektedir. *Prens*'te ise Teksoy, Türkçeleştirme eyleminden vazgeçmiştir, çünkü *Prens*, edebi eser değil siyasal kitaptır. Teksoy, sadece kültürün ya da toplumun beklentilerine göre değil, aynı zamanda eserin türünün özelliklerine göre çeviri eylemini gerçekleştirdiğini açıkça ortaya koymaktadır. Çalışma boyunca kabul edilebilirlik – yeterlilik arasındaki tercihi türün belirlediği anlaşılmaktadır. Görüldüğü üzere, Teksoy'un bir çevirmen olarak çevrilecek eserin türüne göre konum aldığı, öncül normlarını eserlerin türüne göre belirlediği söylenebilir. Böylelikle *İlahi Komedya* ve *Decameron*'da Türkçeleştirme fiilini kullanarak “kabul edilebilir”, *Prens*'te ise kaynak metne bağlı kalmayı seçerek “yeterli” çeviri yapmayı amaçladığı anlaşılmaktadır.

İlahi Komedya, *Decameron* ve *Prens* eserlerinin çevirilerinin üçünün “eksiksiz” olarak ön plana çıktığı görülmektedir, dolayısıyla Teksoy'un bir çevirmen olarak kaynak metni okura bütünüyle aktarmanın bir gereklilik olduğunu düşünerek, aynı zamanda okura karşı sorumlu bir tavır sergilediği belirtilmelidir. Teksoy, erek kültür okurunun o döneme kadar İtalyan edebiyatının önemli eserlerinin bütününe erişemediğini tespit etmiş ve bu eksikliğin giderilmesi konusunda çevirmen olarak kendisini sorumlu hissetmiştir.

Oğlak Yayınları tarafından Teksoy'un çevirileri “eksiksiz” ve “tam metin” vurgusuyla tanıtılmış; çevirmen Teksoy da ön sözlerinde, eserleri eksiksiz çevirdiğinin altını çizmiştir. Yaptığımız çıkarıma göre, çevirmenin erek dizgedeki boşluğu doldurma konusunda önemli bir görev üstlendiği ifade edilebilir. Bu anlamda Teksoy'un diğer çevirmenlere rol model olabileceğini ve kendinden sonra yapılacak çevirilere örnek teşkil edebileceğini söylemek mümkündür. Kaynak metnin bütünlüğünü koruyarak erek kültüre aktarmayı hedef edinmiş bir çevirmen olarak Teksoy'un aldığı çeviri ödülleri, çevirmen olarak başarılı görüldüğünü kanıtlamaktadır diyebiliriz. Ayrıca, bahsi geçen ilk çevirilerin kaynak metinden uzaklaştığını ifade eden Rekin Teksoy'un çeviri etkinliğinin, çevirileri kaynak metne yaklaştırmak olduğu şeklinde değerlendirilebilir. “Eksiksiz çeviri” vurgusu Teksoy'un bu duruşunu desteklemektedir. Tabii ki, Teksoy'un ön sözlerinden yola çıkarak çevirilerinin kusursuz olduğunu bu çalışma kapsamında ifade edemeyiz, ancak metin içi yapılacak bir çalışma ile Çeviribilimi bağlamında Teksoy'un ifadelerinin doğruluğu ispatlanabilir.

Üç eser kapsamında çevirmen Rekin Teksoy “eksiksiz çeviri” vurgusuyla ön plana çıkmaktadır. Çevirileri erek kültüre eksiksiz taşımak Teksoy'un ana stratejilerinden olsa da, metin türüne göre konum aldığı, kendi ifadesiyle çeviriye ne kadar Türkçeleştireceği ya da yazar Türkçe yazsaydı nasıl yazardı politikasını metnin türünün belirlediği unutulmamalıdır. Son olarak, kendi çeviri eylemi üzerine söz alan bir çevirmen olarak karşımıza çıkan Teksoy'un, alanında yetkin bir söylem geliştirdiği ifade edilebilir.

Kaynakça

- Alighieri, D. (2011). *İlahi Komedyâ*, çev. Rekin Teksoy, Oğlak Yayınları: İstanbul.
- Bengi-Öner, I. (2001). *Çeviri Kuramlarını Düşünürken*, Sel Yayıncılık: İstanbul.
- Boccaccio, G. (2018). *Decameron*, çev. Rekin Teksoy, Oğlak Yayınları: İstanbul.
- Edebiyat Haber. (2021, 28 Temmuz). *Haftanın kitabı: "Decameron"*. Erişim Tarihi 24.12.2025. <https://www.edebiyathaber.net/haftanin-kitabi-decameron/>
- Genette, G. (1997). *Paratexts: Thresholds of interpretation*, çev. Jane E. Lewin, Cambridge University Press.
- Gürçağlar, Ş. T. (2009). "Retranslation." İçinde *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*, edited by Mona Baker & Gabriela Saldanha, ss. 233- 236. London: Routledge.
- Gürçağlar, Ş. T. (2016). *Çevirinin ABC'si*. Say Yayınları: İstanbul.
- Hermans, T. (1999), *Translation in Systems, Descriptive and System-oriented Approaches Explained*. St Jerome Publishing: Manchester.
- Machiavelli, N. (2012). *Prens*, çev. Rekin Teksoy, Oğlak Yayınları: İstanbul.
- Mancini, A. N. (2003). 'The forms of long prose fiction in late medieval and early modern Italian Literature', İçinde *The Cambridge Companion to the Italian Novel*, edited by Peter Bondanella & Andrea Ciccarelli, ss. 20-41. Cambridge University Press: Cambridge.
- Machiavelli'nin "Prens"i*. (2020, 29 Kasım). *KitaptanSanattan*. Erişim Tarihi, 17.12.2025. <https://www.kitaptansanattan.com/machiavellinin-prensi/>
- Oğlak Yayıncılık. (t.y.). *Oğlak – Anasayfa*. Oğlak Yayıncılık. Erişim Tarihi 17.12.2025. <https://www.oglak.com/anasayfa>
- Paloposki, O.& Koskinen K. (2004). "A Thousand and One Translations Revisiting Retranslation", İçinde *Claims, Changes and Challenges in Translation Studies*, edited by Gyde Hansen, Kristen Malmkær, Daniel Gile. ss. 27-38. Amsterdam: John Benjamins.
- Pertile, L. (1996). 'Dante'. İçinde *The Cambridge history of Italian literature*, edited by P. Brand & L. Pertile, ss. 39–69. Cambridge University Press.
- Stewart, P. D. (1996). 'Boccaccio'. İçinde *The Cambridge history of Italian literature*, edited by P. Brand & L. Pertile, ss. 70–88. Cambridge University Press.
- Toury, G. (1995). *Descriptive Translation Studies and Beyond*, John Benjamins: Amsterdam.
- Toury, G. (2004 [1995]). 'Çeviri Normlarının Doğası ve Çevirideki Rolü', çev. Arzu Eker, İçinde *Çeviri Seçkisi II*, ss. 149-164. Sel Yayıncılık: İstanbul.
- Vecce, C. (2009) *Piccola Storia della Letteratura Italiana*. Liguori Editore: Napoli.